

STRATEGIJA OMEJEVANJA ORGANIZIRANEGA KRIMINALA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Anton Dvoršek

Visoka policijsko varnostna šola, Ljubljana

V prispevku obravnavamo najpomembnejše dejavnike, ki jih je potrebno upoštevati pri oblikovanju (kriminalistične) strategije omejevanja organiziranega kriminala v Republiki Sloveniji. Zadevajo lastne sile, nasprotnika in okolje v katerem se boj z organiziranim kriminalom odvija. Analiziramo jih z vidika kako jih spremeniti v strateške prednosti oziroma kako odpraviti slabosti na strani preiskovalcev. Strategija naj bi zasledovala temeljni cilj, ki smo ga oblikovali kot »učinkovito omejevanje tistih oblik ogrožanj z organiziranim kriminalom, ki se pojavljajo v Sloveniji in strokovno odzivanje na zahteve po omejevanju organiziranega kriminala na mednarodni ravni, torej iz tujine. Potekala naj bi po treh tirih: prvi tir zajema strateške elemente, ki so uporabni za omejevanje vseh oblik organiziranega kriminala, ki se pojavlja v Sloveniji, drugi se nanaša na strategijo omejevanja posameznih vrst organiziranega kriminala, tretji pa na vključevanje slovenskih preiskovalcev v omejevanje organiziranega kriminala na globalni ravni.

UVOD

Čeprav izraz organizirani kriminal še ni enotno definiran predstavlja brez dvoma potencialno najnevarnejšo obliko ogrožanja notranje varnosti. Nevarnost izhaja iz njegove prikritosti, kar mu omogoča neopazno vraščanje v legalne strukture. S plasiranjem premoženjske koristi oziroma denarja v legalne finančne tokove destabilizira finančni trg in v druge oblike legalne ekonomije. Veliki dobički zaslepijo tudi posameznike in institucije na najvišji ravni. Nič manj nevarno ni tisto kar je vidno: zasvojeni ali mrtvi uživalci mamili, uničeni lokali, ukradena vozila, umetnine. Zato je področje organiziranega kriminala tema razgovorov ne samo v nadzorstvenih institucijah, temveč tudi v politiki, upravi, bančništvu. To velja tudi za Slovenijo. Na javni predstavitvi mnenj v Državnem zboru Republike Slovenije smo pred kratkim med drugim slišali: »ena izmed značilnosti sodobnih varnostnih ogrožanj je tudi njihova velika povezanost ter medsebojna prepletenost z organiziranim kriminalom, s čimer se finančno napajajo. Terorizem je zaradi tega tesno povezan s pranjem denarja, tihotapljenjem drog, orožja in belega blaga. Učinkovit boj, usmerjen samo proti enemu izmed naštetih dejanj je zaradi tega nemogoč, ravno tako kot je neučinkovito tudi samostojno nastopanje posameznih varnostnih agencij, institucij, oboroženih sil in celih držav.«¹

V Sloveniji smo prvič zaznali organizirane kriminalne aktivnosti pred kakimi desetimi leti. V prvi analizi o nevarnosti organiziranega kriminala v Sloveniji iz leta 1993 zasledimo: »organizirane kriminalne združbe so identificirane v velikih mestih (Ljubljana, Maribor). Pri povezovanju najpogosteje prevladuje nacionalna podlaga; v Ljubljani Srbi in Črnogorci, v Mariboru Albanci, zraven so tudi Slovenci a ne gre za nacionalno homogene združbe. Med kaznivimi dejanji, ki jih izvršujejo prevladujejo izsiljevanja in trgovina z mamili. To zahteva novo strategijo dela kriminalistične službe« (ki je v nadaljevanju analize tudi predstavljena).²

Za razliko od konvencionalnega kriminala ima torej organiziran kriminal v Sloveniji sorazmerno kratko zgodovino. Po razpoložljivih ocenah se še ni globlje zalezal v legalne strukture, tudi razkriti obseg še ne vzbuja posebne skrbi. Toda raziskovalci ugotavljajo, da bo novo tisočletje zaznamovano z nadaljnjim širjenjem organiziranega kriminala. Pri tem se naslanjajo na podatke o širjenju globalizacije, ki predstavlja naravno zaledje širjenja organiziranega kriminala. Drug poglobilni razlog za širjenje so dobički, ki izhajajo iz organizirane kriminalne dejavnosti in presegajo dobičke v kateri koli drugi gospodarski panogi. Evropa je zaradi bogastva in komunikacijske in druge infrastrukture še posebej na udaru. Zato se pričakuje porast korupcije in infiltracija organiziranega kriminala na

področje pravosodja, policije, javne uprave gospodarstva medijev in politike (Risch, 1997: 83). Zlasti zaradi svoje lege velja povedano tudi za Slovenijo, ki se bo zato soočala s transnacionalnimi grožnjami v obliki organiziranega kriminala, ilegalnih migracij, trgovanja z belim blagom, trgovanja z mamili, ilegalne trgovine z orožjem in materiali, terorizmom in pranjem denarja.

Omenjena spoznanja so zadosten razlog za pristop k oblikovanju ustrezne strategije omejevanja organiziranega kriminala v Republiki Sloveniji. K temu zavezuje tudi sprejeta Resolucija o strategiji nacionalne varnosti³, ki med viri ogrožanj posebej omenja organiziran kriminal, kateremu smo izpostavljeni zaradi lege Republike Slovenije. Upoštevati je potrebno, da Vlada Republike Slovenije že leta 1997 sprejela sklep o pripravi »Nacionalnega programa za preprečevanje in zatiranje kriminalitete in za nosilca določila Ministrstvo za notranje zadeve (Pečar, 1999). Program, ki še ni dokončan, naj bi bil usklajen s Strategijo Republike Slovenije za vključevanje v Evropsko unijo. Se pravi, da bo tudi zahteval oblikovanje strategije (omejevanja organiziranega kriminala). Ne nazadnje se Ministrstvo za notranje zadeve R Slovenije pripravlja na izdelavo »Srednjeročnega načrta razvoja in dela policije za obdobje 2003 – 2007«. ⁴ Gre za strateški dokument, ki bo moral zajeti tudi področje omejevanja organiziranega kriminala.

Uspešno omejevanje organiziranega kriminala ni odvisno le od bolj ali manj izdelane policijske strategije omejevanja. Strateške smernice, ki jih običajno oblikuje vlada, zahtevajo oblikovanje ustreznih strategij od vseh nadzornih institucij, ki so kakorkoli udeležene v boju s kriminalom. Omejen okvir prispevka pa nam omogoča le, da poskušamo oblikovati najpomembnejše elemente za oblikovanje policijske (kriminalistične) strategije omejevanja organiziranega kriminala v Republiki Sloveniji.

DEJAVNIKI STRATEGIJE OMEJEVANJA ORGANIZIRANEGA KRIMINALA

Za vsako strategijo velja, da mora temeljiti na strateških analizah posameznih strateških dejavnikov. Za načrtovalce kriminalističnih strateških analiz so pomembni dejavniki, povezani z:

- delovanjem nasprotnikov, to je kriminalcev njihovo usposobljenostjo, znanji, organiziranostjo, načini delovanja in podobno (analize kriminalnih vzorcev in generalnih profilov storilcev),
- lastnimi sredstvi (kadrovske, materialne, finančne) ter sredstvi drugih nadzornih mehanizmov in
- sistemskim okoljem v katerem delujeta obe strani.

Drugače povedano: kriminalistično strateške analize se nanašajo na notranje in zunanje dejavnike od katerih je odvisna učinkovitost omejevanja kriminalitete

Obseg in nekatere značilnosti organiziranega kriminala v Sloveniji

Z evidentiranjem organiziranega kriminala smo v R Sloveniji pričeli leta 1995. Takrat je bilo evidentiranih 735 kaznivih dejanj organizirane kriminalitete, kar pomeni dobra 2 % celotne registrirane kriminalitete. V kasnejših letih je številka dosegla in preseгла številko 1000, vendar se delež v celotni strukturi ni povečal. Okoli ene četrtine kaznivih dejanj znotraj evidentirane organizirane kriminalitete predstavlja trgovina z mamili.⁵ To je manj kot v nekaterih tujih državah, kjer ta delež 40 in več odstoten. Razlika pa je bolj navidezna, oziroma posledica nedodelanih kriterijev kaj sodi v organiziran kriminal. Tako najdemo v strukturi tudi precejšen delež kaznivih dejanj ponarejanje denarja, kjer se kot oblika organizirane kriminalitete evidentira vsako posamično unovčenje ponarejenih bankovcev. Podobno velja za prepovedane prehode čez državno mejo, kjer gre prav gotovo tudi za pravi organiziran kriminal, prav gotovo pa je tudi, da vsaka organizirana skupina, ki prestopa mejo še ne predstavlja organiziranega kriminala, kot ga pojmujejo v tujini. Če pogledamo nekatera tipična dejanja organiziranega kriminala⁶ kot je npr. hudodelsko združevanje, izsiljevanje, kazniva dejanja povezana z nočnim življenjem in podobno, ugotovimo, da število le teh v statistikah ne presega številke 25. Število eksplozij, ki so pogosto povezane z izsiljevanji se je v zadnjih letih prepolovilo, registrirani primeri organizirane trgovine z orožjem ne presegajo četrtine obsega podobne

trgovine z mamili. Odkriti primeri pranja denarja tudi ne presegajo števila deset na leto. Pri številu osumljencev in višini povzročene škode niso opazni izrazitejši trendi naraščanja. Med evidentiranimi kaznivimi dejanji organiziranega kriminala kažejo najizrazitejši trend naraščanja organizirani prehodi čez državno mejo, ki pa so se v zadnjem letu zaradi poostrenega nadzora na letališču v Sarajevu tudi ustavili. Povečani zasegi različnih drog (zlasti heriona in ectstasyja) nakazujejo naraščanje nedovoljene trgovine z mamili. Trend naraščanja kaže tudi število osumljencev zaradi kaznivih dejanj v zvezi z mamili, ki se je v zadnjih petih letih dvignilo za dva in pol krat.

Seveda pa nam statistični podatki nič ne povedo o strukturi kriminalnih združb oziroma položaju osumljencev znotraj hierarhične strukture. Nekatera odmevna sojenja organizatorjem trgovine z mamili in sprovajanja migrantov na Zahod, so na eni strani nakazala, da uspemo v mrežo ujeti tudi težje ribe, ki pa se tudi uspešno branijo, kar govori v prid tezi, da je šlo za organizatorje. Hkrati pa zapleti v kazenskih postopkih zoper obtožence organiziranega kriminala kažejo tudi na pomanjkljivo usposobljenost kazenskega pravosodja, vključno s policijo.

Med organizatorji trgovine z mamili podobno kot v nekaterih državah Zahodne Evrope, pogosto nastopajo storilci albanske narodnosti, ki se skrivajo za opravljanjem legalne dejavnosti (trgovina s sadjem in zelenjavo, slaščičarstvo). Razkritje gorenjskih prevoznikov mamil in prijetja naših prevoznikov v tujini pa kažejo, da se v logistiko organiziranega kriminala na področju trgovine z mamili vse bolj vključujejo tudi slovenski državljani. Med organizatorji ilegalnih prehodov migrantov nastopajo poleg Slovencev še državljani bivših jugoslovanskih republik, podobno velja za organizirane tatove vozil, ki ob upoštevanju kaznivih dejanj ponarejanja listin predstavljajo tretjo najmočnejšo skupino organiziranih kriminalcev (za trgovci z mamili in sprovajalci migrantov čez državno mejo). Med izsiljevalci prevladujejo storilci s srbskim in črnogorskim državljanstvom. Med pralci denarja zasledimo italijanske državljane, v najnovejšem času pa tudi ruske.

Opazno je tudi določeno prepletanje organiziranih kriminalnih aktivnosti. Trgovina z mamili se povezuje s trgovino z orožjem, tudi z razpečevanjem ponarejenega denarja. Med izsiljevalce varščin se vpletajo tudi skupine albanske narodnosti, kar povzroča konflikte s storilci drugih narodnosti. Nekateri indici pa kažejo na to, da so številni lokali že v lasti organiziranih kriminalnih združb zato je izsiljevanje lastnikov v upadu.

Ob upoštevanju doprinosa k skupnemu boju zoper organiziran kriminal je potrebno upoštevati še zahtevke tujih policij, ki se nanašajo na boj z organiziranim kriminalom. Delno potekajo ti zahtevki preko INTERPOLA in jih je letno okoli 1000. Več kot polovica se nanaša na trgovino z mamili.⁷ Večji del sodelovanja pa poteka neposredno, mimo NCB INTERPOLA Slovenije. Z natančnejšimi statističnimi podatki ne razpolagamo, vsekakor pa predstavljajo tuja zaprosila pomembno obremenitev domačih preiskovalcev organiziranega kriminala. Po napadu na svetovni trgovinski center v New Yorku so se povečali tudi zahtevki za mednarodne preiskave zaradi suma terorizma. Slovenski INTERPOL obravnava mesečno okoli 40 takšnih zahtevkov, od tega je dve tretjini tujih. Glede na to, da se je svet dokaj poenotil okoli nujnosti skupnega boja zoper terorizem je pričakovati, da bo področje terorizma, ki je pogosto tesno povezano z organiziranim kriminalom še pridobivalo na pomenu.

Potenciali preiskovalcev

Slovenska kriminalistična policija je že pred desetimi leti uvedla novo linijo dela – organiziran kriminal. V ta namen je zagotovila dodatno sistemizacijo sedemdeset delovnih mest. Na nivoju Uprave kriminalistične službe MNZ so bili organizirani trije oddelki, med katerimi prvi koordinira delo pri preiskovanju organiziranega kriminala v zvezi z mamili, drugi koordinira preiskave ekstremnega nasilja in terorizma, tretji pa delo v zvezi z ostalimi oblikami organiziranega kriminala. Do podobnih sprememb je prišlo v kriminalistični službi na regionalnem nivoju (Dvoršek, 1995:149-150). Leta dva tisoč so bile v okviru organizacijskih enot za preiskovanje organiziranega kriminala ustanovljene še skupine za omejevanje korupcije.

V naslednjih letih se je preoblikoval sektor za posebne naloge, katerega osnovna naloga je prikrito zbiranje obvestil. Že obstoječi skupini za tajno opazovanje je bila dodana skupina za tajno policijsko delovanje in tajno policijsko sodelovanje, ter logistična enota za tehnično opremo. Vzpredno je potekalo oblikovanje ustrezne infrastrukture za analitsko delo z zbranimi podatki.

Oblikovana je bila posebna baza operativnih informacij, iz analitskih oddelkov so bili preusmerjeni v operativne oddelke analitiki za operativne (kriminalistične) analize. Tuje policije so omogočale poceni ali celo brezplačna usposabljanja za izvajanje novih oblik dela, ki jih s skupnim izrazom imenujemo »kriminalistično obveščevalno delo«. Zajema različne faze »zbiranja obvestil« od prikritega zbiranja podatkov, njihovega preverjanja, analiziranja in vrednotenja, do zaščite njihovih virov in predložitve za potrebe kazenskega postopka.

Leta 1997 je bila po daljših pripravah v okviru kriminalistične službe sprejeta nova strategija preiskovanja organiziranega kriminala, katere najpomembnejša elementa sta:

- prehod iz objektnega na subjektivni princip (od kaznivih dejanj na storilce) s ciljem, da se identificira celotna struktura kriminalne združbe) in
- večji poudarek operativnemu prodoru v kriminalne združbe oziroma tajnemu delovanju.

Opisane prilagoditve so predstavljale nujen predpogoj za kvalitetno sodelovanje s tujimi policijami pri omejevanju mednarodnega organiziranega kriminala. Brez profesionalnega pristopa si preiskovalci ne bi pridobili zaupanja kolegov v tujini, brez zaupanja pa ni izmenjave informacij, ki je nujna za kakršno koli preiskovanje na mednarodni ravni. Sklepamo pa, da prenos novih spoznanj ni bil enak na vseh področjih.⁸

Nekako vzporedno z vzpostavitvijo linije organiziranega kriminala se je v okviru finančnega ministrstva oblikoval urad za preprečevanje pranja denarja, ki tesno sodeluje s kriminalistično policijo pri preiskavah organiziranega kriminala. Verjetno omenjeni urad znotraj policije ne bi dosegel takšnega strokovnega nivoja, čeprav je res, da so obsodilne sodbe za pralce denarja še redke, vendar je podobno tudi v tujini. Prav gotovo pa ima delovanje urada močan preventivni učinek, saj se je skupna vrednost sumljivih transakcij v zadnjih letih zmanjšala.⁹

V okviru prve strategije omejevanja organiziranega kriminala, ki jo je pripravila kriminalistična služba MNZ leta 1993, je bila zapisana tudi potreba po vključevanju tožilca v predkazenski postopek in prevzemanje soodgovornosti za uporabo obstoječih posebnih metod in sredstev. Državno tožilstvo je za tem ustanovilo posebno skupino za pregon organiziranega kriminala. Določene probleme je predstavljalo dejstvo, da so na posameznih območjih kriminalisti pred tem že uspešno sodelovali s tožilci in so te vezi ohranjali tudi naprej. Šele novo navodilo o sodelovanju med državnim tožilstvom in policijo je prineslo več jasnosti v sodelovanje na področju omejevanja organiziranega kriminala.

Med drugimi nadzornimi institucijami, ki se vključujejo v omejevanje organiziranega kriminala, kaže izpostaviti preiskovalno enoto carinske uprave, ki sodi v finančno ministrstvo. S pomočjo sredstev Evropske unije so se solidno usposobili in tehnično opremili, razširili so tudi zakonska pooblastila za njihovo delovanje in predstavljajo pomembnega zaveznika v boju z organiziranim kriminalom, zlasti tihotapstvom mamil, ljudi ter cigaret in alkoholnih pijač.

Značilnosti okolja v katerem se odvija boj z organiziranim kriminalom

Najprej si oglejmo nekatere prostorske značilnosti, ki jih moramo upoštevati pri oblikovanju strategije omejevanja organiziranega kriminala v Sloveniji. Gestrateški položaj Republike Slovenije v evropskem prostoru je enkraten, saj čez njeno ozemlje potekajo najkrajše kopenske povezave, ki zahodno Evropo in osrednji del južne Evrope povezujejo s Podonavjem in Balkanom ter prek njih z vzhodno Evropo in Malo Azijo, obenem pa čez slovensko ozemlje vodijo najkrajše in najugodnejše povezave iz srednjeevropskih celinskih držav do obale Jadranskega morja in Apeninskega polotoka. Vse to se odraža tudi v nevarnostih pred ogrožanji z organiziranim kriminalom. Vsako poslabšanje varnostnih razmer zaradi vojaških spopadov v regiji jugovzhodno od Republike Slovenije, se odraža doma s povečano trgovino z orožjem, ta pa je pogosto povezana s trgovino z mamili in ponarejanjem denarja. Poveča se nevarnost izkoriščanja našega ozemlja za priprave terorističnih napadov na območjih spopadov. Poveča se organizirano sprovajanje beguncev oziroma migrantov. Slednje bo predstavljalo za Slovenijo problem vse do sprejema v Evropsko unijo, ko se bo shengenska meja pomaknila proti jugu.

Dejstvo, da smo »na vpadnicah, ki vodijo v center« ima za posledico, da vodijo preko našega ozemlja tudi pomembne tihotapske poti za mamila iz bližnjega in daljnega Vzhoda. Ker smo na

stičišču med Vzhodom in Zahodom, se pri nas srečujejo kriminalci iz obeh strani. Italija je bila že v preteklosti sinonim za organiziran kriminal, kar se kaže v dejstvu, da je Primorska nadpovprečno obremenjena z določenimi oblikami organiziranega kriminala (trgovina z mamili, vnovčevanje ponarejenega denarja). Na Vzhodu pa se je organiziran kriminal razvil ob razpadu Sovjetske zveze. Delovanje tamkajšnjih organiziranih kriminalnih skupin se odraža tudi na našem ozemlju v obliki trgovine z belim blagom, tatvin vozil in poskusov pranja denarja. Močna albanska etnična skupnost v Sloveniji predstavlja naravno zaledje tihotapcev mamil.

Slovenski prostor je za organizirane kriminalce privlačen tudi zaradi svoje majhnosti: v dobri uri si lahko z ukradenim vozilom, kjerkoli ga že ukradeš, preko državne meje. Vsekakor preden, da oškodovanec pogreša. Privlačno deluje tudi potencial okoli pet tisoč uživancev trdih drog, ki porabijo letno preko tona in pol heroina.

Na drugi strani je značilnost slovenskega prostora tudi odsotnost velikih (milijonskih) mest. Kriminal povezan z nočnim življenjem, izsiljevanja in plačila varščin, investiranje s kriminalom pridobljenih dobičkov, vse to se lažje prikrije v velikih mestih z visoko stopnjo anonimnosti. Relativna majhnost mest torej zmanjšuje razpoložljivo število tarč organiziranega kriminala.

Zoper organiziran kriminal se ni mogoče boriti brez posebnih pooblastil, ki jih s skupnim izrazom poimenujemo prikriti preiskovalni ukrepi. Slovenska kazensko procesna zakonodaja je to področje uredila v skladu s podobnimi ureditvami v okviru Evropske unije. Dopušča možnost uporabe enakih metod in pod podobnimi pogoji kot v tujini, le rasterske preiskave, ki jih v boju z organiziranim kriminalom poznajo nekatere tuje zakonodaje, (še) niso dovoljene. Zakonodaja v zvezi s preprečevanjem pranja denarja je bila v zadnjih letih nekajkrat dopolnjena in v ničemer ne zaostaja za primerljivo evropsko.

Slovenske javnosti ogrožanja z organiziranim kriminalom posebej ne vznemirjajo. Bolj ogrožene se počutijo le zaradi zlorab mamil. To izhaja iz javno mnenjske raziskave Fakultete za družbene vede v Ljubljani, kjer imajo ogrožanja z narkotiki in mamili na petstopenjski lestvici koeficient 3,41, begunci in ilegalci le 2,74, terorizem pa 2,09, kar pomeni majhen občutek ogroženosti. Ključno je kako priti do indicev, ki kažejo na sum (FDV, Obrambni raziskovalni center, »Nacionalna in mednarodna varnost«, gradivo za tiskovno konferenco, 29.2.2002). To seveda pomeni, da eden od strateških ciljev začetne strategije omejevanja kriminala iz leta 1993, to je temeljitejše ozaveščanje javnosti o nevarnosti organiziranega kriminala, še ni realiziran.

Sestavni del okolja v katerem poteka boj z organiziranim kriminalom predstavlja tudi vključevanje Slovenije v Evropsko unijo in zvezo NATO. Zlasti Evropska unija zahteva ne samo harmonizacijo zakonodaje, ki ureja boj z organiziranim kriminalom, temveč tudi izenačitev strokovnih standardov omejevanja. V ta namen daje kandidatkam na razpolago tudi potrebna finančna sredstva za izpopolnjevanje in nabavo tehnične opreme (programi Phare, Octopus, Falcone, Olaf in drugi).

OCENA MOŽNIH SLABOSTI IN PREDNOSTI

Po tem, ko smo na kratko predstavili strateške dejavnike, ki jih je potrebno upoštevati pri oblikovanju policijske (kriminalistične) strategije omejevanja organiziranega kriminala, bomo nekatere od strateških dejavnikov ocenili z vidika možnih prednosti in slabosti. Zanimalo nas bo kako dejavnike spremeniti v strateške prednosti oziroma kako nevtralizirati morebitne strateške prednosti nasprotnika. Omejen prostor nam ne omogoča podrobnejše SWOT analize, ki je najprimernejša za ugotavljanje prednosti in slabosti.

Največjo objektivno slabost na strani organiziranih kriminalcev prav gotovo predstavlja odsotnost velikih mest, ki onemogoča anonimnost. V tem smislu predstavlja Slovenija le »veliko vas« kjer so zaradi medsebojnega poznavanja bolj prepoznavni tudi indici,¹⁰ ki kažejo na organiziran kriminal. To slabost nasprotne strani je mogoče izkoristiti z boljšo seznanjenostjo preiskovalcev in javnosti z omenjenimi indici, vzpostavitev komunikacijskih kanalov in potrebne baze, kjer naj se podatki zbirajo. Vzporedno kaže iskati možnosti za dvig občutljivosti javnosti pred ogrožanja z organiziranim kriminalom. Drugo slabost predstavlja dejstvo, da slovenski kriminalci nimajo pomembnejše tradicije na področju organiziranega kriminala. Bolj ali manj jih zasledimo v logističnih enotah organiziranih kriminalnih združb, ne pa med organizatorji in financerji. Zato so bolj izpostavljeni in prepoznavni. Tudi zanje velja, da jih je ob poznavanju indicev možno identificirati.

Ker morajo komunicirati z naročniki, se izpostavljajo nadzoru komunikacij s strani preiskovalcev. Določeno slabost na strani storilcev lahko predstavlja tudi rivalstvo med etnično homogenimi skupinami. Opazno je zlasti med albanskimi in srbsko-črnogorskimi skupinami. S strokovnim tajnim delovanjem je mogoče rivalstvo podžgati in tako oslabiti moč kriminalnih struktur.

Prednost na strani preiskovalcev lahko predstavlja tudi motiviranost preiskovalcev. Preiskovanje organiziranega kriminala predstavlja izziv za preiskovalce, nekaj kar je bolj atraktivno in medijsko odmevno od preiskovanja splošnega premoženjskega kriminala. Mednarodnost omogoča povezave s tujimi preiskovalci in usposabljanja, ki jih pogosto sofinancira tujina. Za učinkovitejše omejevanje so iz mednarodnih virov na razpolago tudi sredstva za nakup boljše tehnične opreme.

Možnost uporabe številnih prikritih preiskovalnih metod, katerih pobude in predlogi so le redko zavrnjeni in predstavljajo osnovo kriminalistične obveščevalne dejavnosti, tudi lahko predstavlja strateško prednost na strani preiskovalcev. Še zlasti, če jo spremlja pripravljenost državnih tožilcev za usmerjanje predkazenskih postopkov. Predpogoj za takšno pripravljenost, vključno s prevzemanjem odgovornosti za uspešnost prikritih preiskav, pa je ustrezna usposobljenost državnih tožilcev.

Zaveznitvo, ki ga lahko predstavlja sodelovanje z uradom za preprečevanja pranja denarja lahko predstavlja slabost na strani storilcev. Ne gre samo za izsleditve in odvzem premoženjske koristi. Preko spremljanja sumljivih finančnih tokov lahko pridemo do pomembnih indicov o temeljnih kaznivih dejanjih iz katerih korist izhaja in začetnih informacij o članih kriminalne združbe. V ta namen je potrebo še bolj razviti indikatorje sumljivih finančnih tokov in dvigniti zavest delavcev v institucijah, ki so dolžne sporočati podatke o sumljivih finančnih transakcijah. Strategija preprečevanja pranja denarja¹¹ ima tudi različne pomanjkljivosti, ker pa jo vzpodbuja (tudi finančno) kapital najbolj razvitih držav, plasmaji opranega denarja povzročajo največje finančne izgube, je zaenkrat v boju z organiziranim kriminalom nenadomestljiva. Verjetno se bo urad za preprečevanje pranja denarja v prihodnosti razvil v osrednjo institucijo za finančne preiskave tudi za potrebe policije, davkarje, carine in drugih nadzornih institucij, kar bo še okrepilo njegov položaj.

V nadaljevanju bomo omenili nekaj dejavnikov, ki predstavljajo slabosti na strani preiskovalcev. Prva je prav gotovo premajhno število usposobljenih preiskovalcev. Ti so v največji meri skoncentrirani v največjih policijskih upravah in upravi kriminalistične policije. Premalo število strokovno usposobljenih kadrov je tudi v tako imenovanih logističnih enotah za podporo preiskovanja organiziranega kriminala (prikrito zbiranje obvestil, analitika). Ob tem ne kaže spregledati ugotovitve, da tudi ponudba iz tujine za usposabljanja včasih ne upošteva dejanskih potreb in posebnosti slovenskih razmer.¹² Ker je torej potrebno le razširiti krog strokovno izpopolnjenih preiskovalcev, je mogoče vrzel zapolniti z domačimi izpopolnjevanji. Na nekaterih področjih omejevanja organiziranega kriminala pa preiskovalcem primanjkuje potrebnih znanj in izkušenj. Tu mislimo zlasti na finančne preiskave, kjer so potrebna tudi znanja iz preiskovanja gospodarskega kriminala, prav teh pa je pri kriminalistih premalo. Za odpravo omenjene slabosti so nujna izpopolnjevanja v tujini. Le tako bo mogoče povečati riziko razkritja strukture kriminalnih združb, kar je pogoj za njihovo onesposobitev.

Slabost predstavlja tudi dejstvo, da je zaradi majhnosti prostora in s tem večje transparentnosti delovanja tajno policijsko delovanje in sodelovanje za vpletene sodelavce zelo rizično. Omenjeno slabost je mogoče vsaj deloma nevtralizirati z izposojajo tajnih delavcev in sodelavcev iz tujine, kjer pa se pojavljajo jezikovne bariere. Premoščati jih je mogoče z angažiranjem potencialov, ki izhajajo iz območja bivše Jugoslavije. Zatekanje v tujino (običajno ob recipročnosti) je nujna tudi ko gre za nevtralizacijo ogrožanj kronskih prič.

Neažurnost pri pridobivanju informacij od tujih policijskih sil, ki tudi pomeni slabost na strani preiskovalcev, se bo gotovo zmanjšala ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Kvaliteta izmenjanih informacij pa bo odvisna od zaupanja med preiskovalci. Skupna izpopolnjevanja preiskovalcev, tudi slovenskih, v okviru srednjeevropske policijske akademije in združenja evropskih policijskih šol, so nedvomno prava smer za odpravo te slabosti. Enako velja za izmenjavo »oficirjev za zvezo« in vpeljavo direktnih elektronskih povezav med preiskovalci različnih držav.

Slabost, ki je povezana z možnostjo hitrega pobega z ukradenimi vozili v tujino, pa je po našem mnenju mogoče zmanjšati le z boljšim nadzorom cestnih komunikacij, torej s pomočjo prometne policije.

ZAKLJUČEK

Ugotovljene slabosti in prednosti, ki jih je mogoče uporabiti pri oblikovanju policijske (kriminalistične) strategije omejevanja organiziranega kriminala v Sloveniji, lahko oblikujemo strateški cilj slovenske policije na področju organiziranega kriminala. Ta se glasi: »učinkovito omejevanje organiziranega kriminala v Republiki Sloveniji in strokovno odzivanje na zahteve po uspešnem omejevanju organiziranega kriminala na globalni ravni, zlasti v državah Evropske unije in drugih državah Centralne Evrope«. Učinkovito omejevanje pomeni onesposabljanje kriminalnih struktur, preden se te uspejo stopiti z legalnimi ekonomskimi, upravnimi, političnimi in drugimi strukturami. Pri tem se zdi smiselno uporabiti več tirne strategije. Nekatere med njimi so namenjene omejevanju vseh oblik organiziranega kriminala, ki se pojavlja v Sloveniji. Imajo torej univerzalni značaj. Tu mislimo v prvi vrsti na povečanje verjetnosti zaznav organizirane kriminalne dejavnosti skozi boljše poznavanje indicev, ki kažejo na organizirani kriminal tako pri preiskovalcih kot širši javnosti. Sodelovanje z uradom za preprečevanje pranja denarja lahko prispeva k novemu kanalu zbiranja informacij o organiziranih kriminalnih aktivnostih, lahko pa tudi pripomore k identifikaciji in zasegu premoženjske koristi, kar povečuje rizik onesposobitve (obsodbe članov kriminalne združbe. Na drugi strani zahteva od preiskovalcev, da posvečajo identifikaciji premoženjske koristi enako pozornost kot zbiranju dokazov za temeljno kaznivo dejanje iz katere je premoženjska korist izšla. To zahteva od preiskovalcev, nekatera nova znanja in izkušnje, zlasti na področju finančnih preiskav. Ob tem kaže opozoriti na spoznanje, da ne more biti temelj preiskovanja organiziranega kriminala le prikrito zbiranje obvestil, temveč tradicionalne oblike zbiranja obvestil (mnogofaktorska zasnova zbiranja indicev, ki kažejo na organiziran kriminal), prikrite metode so lahko le nadgradnja (Forstehäsler, 2002). Potrebna nova znanja si lahko preiskovalci pridobijo s pomočjo sredstev, ki jih ponuja Evropska unija in druge organizacije za uspešen (mednarodni) boj z organiziranim kriminalom. Izkoristiti bi kazalo zlasti občutljivost Evropske unije pred ogrožanji njihovih ekonomskih interesov skozi poslovne goljufije in njihovo pripravljenost za financiranje omenjenih usposabljanj.

Drugi tir predstavljajo strategije, ki so namenjene omejevanju posameznih oblik organiziranega kriminala v Sloveniji. Gre zlasti za nedovoljeno trgovino z mamili in organizirano sprovajanje migrantov preko državne meje. Omenjena organizirana kriminalna aktivnost mora biti ustrezno logistično podprta. Prav logistika pa predstavlja po tujih izkušnjah¹³ šibko točko tovrstnega kriminala. Z vrivanjem v logistične enote lahko prodremo globlje v kriminalne strukture. Vrivanje v kriminalne strukture predstavlja najzahtevnejšo fazo omejevanja organiziranega kriminala. Ker zahteva visoko usposobljene preiskovalce, kakršnih manjše regionalne enote ne premorejo, se zdi smiselno, da se na nivoju uprave kriminalistične policije oblikujejo ad hoc preiskovalne skupine, sestavljene iz preiskovalcev, ki imajo izkušnje na različnih področjih organiziranega kriminala, tudi gospodarskega, računalniškega in operativnih analitikov. Preiskovalci bi vodili preiskave najbolj kompliciranih primerov organiziranega kriminala. To bi pomenilo, da bi se število preiskanih primerov zmanjšalo, povečala pa bi se kvaliteta, ki sodeč po epilogih nekaterih preiskanih zadev, ni vedno na zadovoljivi ravni. Strategija omejevanja organiziranih tatvin vozil bi morala temeljiti na večjem vključevanju prometne policije v nadzor prometa, upoštevajoč čas, ko najpogosteje prihaja do omenjenih tatvin vrsto vozil, ki so najpogosteje tarče tatov, in domnevne relacije kamor so tatovi namenjeni. Druge oblike domačega organiziranega kriminala po našem mnenju (zaenkrat) ne zahtevajo posebne pozornosti.

Tretji tir predstavljajo strategije, ki so namenjene uspešnemu sodelovanju v preiskavah, ki potekajo v tujini, zahtevajo pa tudi aktivno udeležbo slovenskih preiskovalcev. Gre za prispevek k omejevanju organiziranega kriminala na mednarodni (globalni) ravni. Tu mislimo zlasti na mednarodno trgovino z mamili, ki ni namenjena slovenskemu tržišču, omejevanje ponarejanja in razpečevanja denarja, vrednotnic, dokumentov, mednarodne goljufije, zlasti finančne in mednarodni terorizem. Ni izključeno, da se bodo nekatere od teh ogrožanj v prihodnosti pojavile tudi v Sloveniji. Bistvo teh strategij je v usposabljanju preiskovalcev za sodelovanje v mednarodnem prostoru tako po strokovni plati (poznavanje tuje zakonodaje, preiskovalne prakse, jezika) kot po tehnični plati (uporaba kompatibilne tehnične opreme). Ilustrativen primer tovrstnih potreb je npr. usposabljanje za izvajanje 40 čl. shengenskega sporazuma (tajno opazovanje preko državne meje). Tu kaže izkoristiti

dejstvo, da je omenjena pripravljenost pogoj za vstop v Evropsko unijo in zagotovitev potrebnih pogojev predstavlja prioriteto tudi pri domačih oblasteh in da jo (s finančno udeležbo) vzpodbuja tudi proračun Evropske unije.

OPOMBE

- ¹ govor ministra Grizolda na temo »Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze NATO v Pragi«, [http://www.dz-rs/si/aktualno/dogodki/konference in srecanja/2002/nato_grizold.html](http://www.dz-rs/si/aktualno/dogodki/konference%20in%20srecanja/2002/nato_grizold.html).
- ² interna analiza uprave kriminalistične službe Ministrstva za notranje zadeve, od 14.5.1993.
- ³ Ur. list R Slovenije 56, 2001.
- ⁴ glej: Projekt priprave temeljnih usmeritev za pripravo srednjeročnega načrta razvoja in dela policije za obdobje med leti 2003-2007, Ministrstvo za notranje zadeve republike slovenije, Urad za usmerjanje in nadzor policije, marec, 2002.
- ⁵ podatki so vzeti iz Statističnih letopisov MNZ za leto 1999, 2000 in 2001.
- ⁶ podrobnejše podake o značilnih oblikah in drugih značilnostih organiziranega kriminala lahko najdemo tudi v nekaterih slovenskih obsežnejših zapisih o organiziranem kriminalu; glej npr. Dobovšek, 1997, MNZ, tematska številka biltena, 2, 1997 ali Dvoršek, 2001. Omejen prostor nam ne omogoča primerjave med značilnostmi organiziranega kriminala doma in v tujini.
- ⁷ policija ne vodi posebne evidence, podatki so vzeti iz diplomske naloge Kerin, 1998:57 in njegove ocene sedanjega stanja.
- ⁸ na to sklepamo iz izjave novega direktorja kriminalistične policije, ki je ob predstavitvi rezultatov dela v preteklem letu omenil, da bo ena od prednostnih nalog na področju organiziranega kriminala uvedba finančnih preiskav. Podobno ugotavlja za infiltracijo v organizirane kriminalne združbe (Večer, 8.4.2002).
- ⁹ leta 1995 je npr. znašala vrednost sumljivih transakcij 11,6 milijarde SIT, leta 2001 pa le 0, 29 milijarde (Finance, 23.4.2002).
- ¹⁰ podrobneje o indicijah organiziranega kriminala glej npr. Brisach, Ullmann, Sasse, Hübner, Desch, 2000:210-212.
- ¹¹ bibliografija s podrobnejšimi informacijami o strategiji preprečevanja pranja denarja je razvidna npr. v Dvoršek, 2000: 313-353.
- ¹² V majhni Sloveniji ni mogoče izvajati tajnega delovanja in sodelovanja na enak način kot v veliki Nemčiji ali Kanadi. Tudi niso ustrezne enake organizacijske rešitve, kot so morda učinkovite v tujini, od koder prihajajo instruktorji. Ustanovitev protiterorističnega urada zunaj policijskih struktur bi bila npr. v Sloveniji, kjer se ljudje praktično ne počutijo ogrožene zaradi nevarnosti terorističnih napadov, popolnoma zgrešena. glavnem iz filmov,
- ¹³ več o tem glej npr. Sieber, Bögel, 1993.

LITERATURA

1. Brisach C.E., Ullmann R., Sasse G., Hübner R., Desch H.(2000) Planung der Kriminalitätskontrolle, R. Boerberg Verlag, Stuttgart.
2. Dobovšek B.(1997) Organiziran kriminal, Unigraf, Ljubljana.
3. Dvoršek A.(1995) Organiziran kriminal v Sloveniji, Zbornik strokovno-znanstvenih razprav, VIII., VPVŠ, Ljubljana, s. 145-151.
4. Dvoršek A. (2000) Kriminalistična strategija omejevanja gospodarskega kriminala, doktorska disertacija, Pravna fakulteta v Ljubljani.
5. Fakulteta za družbene vede, Obrambni raziskovalni center (2002) »Nacionalna in mednarodna varnost«, gradivo za tiskovno konferenco, 29.2.2002).
6. Finance (2002) Stroligo je bil v NKBM že pred štirimi leti, 23.4.2002 (J. Biščak).
7. Forstehäsler D.(2002) Verdachtgewinnung bei Organisierter Kriminalität, Kriminalistik, 1, s. 33-38.
8. [http://www.ds-rs/si/aktualno/dogodki/konfernce in srecanja/2002/ nato_grizold.html](http://www.ds-rs/si/aktualno/dogodki/konfernce%20in%20srecanja/2002/nato_grizold.html)
9. Kerin D.(1997) Dejavnost NCB INTERPOLA Slovenije, VPVŠ, Ljubljana.

10. MNZ (1997) Organiziran kriminal, tematska številka biltena, MNZ Ljubljana.
11. Pečar J. (1999) Omejevanje deviantnosti v Sloveniji, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana, 1, s. 38-40.
12. Področne strategije po organizirani kriminaliteti (2002) Gradivo UKP GPU.
13. Projekt »Priprava temeljnih usmeritev za pripravo srednjeročnega načrta razvoja in dela policije za obdobje 2002-2007 (2002), MNZ RS.
14. Resolucija strategije nacionalne varnosti (2001) Uradni list R Slovenije, 56, 2001.
15. Risch H. (1997) Europa und innere Sicherheit, Kriminalistik, Heidelberg, 2, s. 82-85.
16. Sieber U., Bögel M. (1993) Logistik der organisierten Kriminalität, BKA Forschungsreihe, 23, Wiesbaden.
17. Statistični letopis MNZ in policije (2002), MNZ R Slovenije.
18. Zasnova dela kriminalistične službe na področju preiskovanja organizirane kriminalitete (1993) interna analiza UKP, MNZ.

O AVTORJU

Anton Dvoršek, doktor prava docent za kriminalistiko na Visoki policijsko-varnostni šoli v Ljubljani, nekdanji direktor kriminalistične policije. Predmet njegovega znanstveno raziskovalnega zanimanja je metodika preiskovanja kaznivih dejanj, (kriminalistična) strategija omejevanja kriminala in organizacija (kriminalistične) policije.